

Kilde 1: Jan Van Eyck: "Arnolfinis trolovelse", 1434

Kilde 2: Brev fra Alessandra Strozzi til sønnen Filippo, 1447

•Og kan du tænke dig Marco, kæresten, siger hele tiden til hende: forlang lige hvad du vil! Og da hun forlovede sig, lod han klippe stof til hende til en karmoisinrød fløjlsbrokadekjole og dertil en underkjole af samme stof: det smukkeste stykke tøj du kan finde i hele Firenze, forfærdiget på hans værksted. Desuden får hun et hovedtøj af fjer og perler, der kommer til at stå i 80 floriner, og derunder en hovedpynt og to rækker flettede perler oven i købet til 60 floriner eller mere. Så når hun forlader hjemmet, har hun mere end 400 floriner på! Videre har han bestilt en rød fløjlsdragt med hvide ærmer og foret med mår, til bryllupsdagen. Og endelig en rosafarvet kjole broderet med perler; han ved slet ikke, hvad han skal stille op, for hun er køn, og han vil godt udstaffere hende endnu kønnere. Der er faktisk ikke i hele Firenze en til af hans slags og så fortræffeligt anlagt i enhver henseende, efter den almindelige mening. Gud give hende et godt helbred i lange tider og skænke hende sin nåde. Det ønsker jeg.

Hvad angår planen om at sende Matteo (: Alessandra Strozzi's anden søn, der hed det samme som faderen) til udlandet, så er jeg for øjeblikket ikke meget for den. For selv om han endnu er lille, så er han mig dog en god kammerat, og jeg kan kun dårligt undvære ham, i al fald når Caterina bliver gift; så ville jeg føle mig helt forladt uden ham. For øjeblikket er jeg ikke stemt for at sende ham bort. Og udvikler han sig godt, beholder jeg ham helt her. Han kan jo ikke blive beskattet, før han er 16, og i marts blev han først 11 år. Jeg har taget ham ud af regneskolen,

og nu lærer han at skrive; så vil jeg have ham anbragt i banken til vinter. Bagefter kan vi altid se, hvad der lader sig ordne. Gud give ham den dygtighed, som han har gavn af.

Hvad angår kommunens (: bystatens) anliggender, har jeg, må du vide, en gæld på 240 floriner og bliver generet af ikke mindre end 4 forskellige kontorer, som skal kræve penge ind til kommunen. De sidste 6 måneder har jeg ikke haft andet at gøre end at rende fra det ene kontor til det andet. Gud være lovet – endelig er jeg blevet enig med dem om at afdrage ca. 9 floriner om måneden alt i alt indtil slutningen af februar. Man venter her den nye skatteligning til oktober, og hvis det går ret og rimeligt til, og der ikke bliver lignet efter forgodtbefindende på enker og umyndige, så skal jeg højst af med 2 floriner; så bliver jeg måske ikke nødt til at lave så stor gæld. Og da hertugen nu er død, tror man, at vi ikke kommer til at betale så meget – det skulle da være, at kongen af Aragonien giver os noget at gøre. Han har indtaget et kastelet ved Monte Varchi, der hedder Cennina. Da han tog det, sagde man, det skulle allerede tages tilbage næste dag, men det kunne de ikke holde. Nu er det allerede 3 uger siden, og de kan holde længe ud endnu, for der boede før en bonde i det, af hvis korn og andre efterladenskaber de alene kan leve et helt år. Nu hedder det sig, at det vil koste over 40.000 floriner at erobre det tilbage. Gud hjælpe os i vor nød!

Caterina beder mig sige dig, om ikke nok du vil skaffe hende noget af den sæbe, og hvis der er en eller anden slags godt vand (: parfume) eller et andet skønhedsmiddel, så beder hun dig snart sende hende det med et eller andet pålideligt bud; for der er mange snydetampe til.

Du skal ikke undre dig over, hvis jeg ikke skriver ret tit, for jeg har nok at ordne for Caterina; du skal nok blive holdt skadesløs, når Matteo først får lært at skrive; men regn ikke med mig. Men skriv du i hvert fald til mig med hvert bud, også selv om det ikke er andet, end det går dig og Niccolo' (: fætter til Filippos fader) godt. Jeg ved ikke, hvordan du klarer det med dine forretninger, og om du hænger i med dem. Gud skal vide, at jeg blev ked af det, da jeg hørte, at du ikke kunne komme hertil, da du var i Livorno. For hvor er der meget, man kan sige mundtligt, som man ikke kan skrive. Om gud vil, genser jeg jer raske før min død. Fremfor alt, min søn, opfør dig godt, så jeg kan have glæde af dig, siden du i fjor voldte mig så megen sorg med dine dumme streger. Tænk på din stand og glem ikke, hvad Niccolo' har gjort for dig – du burde kysse den jord, hans sko betræder, for det. Jeg siger dig det i din egen interesse, for du er mere forpligtet over for ham end over for din far eller mor, når jeg tænker på, hvad han har gjort for dig, og hvad ingen anden ville have gjort for dig. Vis derfor, at du skønner på det, og vær ikke utaknemmelig for de velgerninger, som I – du og dine – har modtaget og stadig væk modtager. Jeg skal ikke fortabe mig længere i det, for du må vel nu forstå mig, nu da du ikke mere er noget barn, men i juli er blevet 19. Vær fremfor alt økonomisk, som det jo er nødvendigt, for det står værre til med os, end du aner. Jeg kan ikke komme på mere for i dag. Gud beskytte dig mod alt ondt. (...) Og når du bliver kasserer, så bær dig sådan ad, at det gør dig ære, hold dine hænder rene (: undgå korrupsion og bestikkelse), for at jeg ikke skal lide endnu mere sorg, end jeg allerede har haft.

TEKSTER

1. Giovanni Pico della Mirandola: Om menneskets værdighed

Pico della Mirandola blev født i 1463 i Mirandola, som var et lille hertugdømme i Norditalien. I 1479 kom han til Ferrara for at studere filosofi. I perioder opholdt han sig i Firenze, hvor han mødte en række af samtidens førende tænkere. Det foreliggende uddrag er en del af en tale som Pico della Mirandola skulle have holdt, da han i 1486 i Rom offentliggjorde sine berømte 900 filosofiske teser: „Om menneskets værdighed“. Samtidig med offentliggørelsen af tesoerne, erklærede han, at ville betale rejseudgifterne hvis nogen filosof ville komme til Rom for at diskutere med ham. En række af Mirandas teser udfordrede pavemagten, som ønskede ham stillet for en inkvisitionsdomstol. Han flygtede til Frankrig, hvor han blev fanget og indespærret i et borgtårn. Firences leder Lorenzo de' Medici fik via sine forbindelser til paven udvirket en frigivelse i 1493. Året efter døde Pico della Mirandola i Firenze.

Højtærede fædre (: lærde)! Jeg har læst i arabiske skrifter at saraceneren (: araber) Abdala på et spørgsmål om hvad han anså for beundringsværdigt på denne verdens scene, skal have svaret at der ikke forekom ham noget mere beundringsværdigt end mennesket. I overensstemmelse med denne opfattelse er det kendte diktum af Hermes Trismegistos (: antik lærd): „Et stort under, Asklepios, er mennesket“.

Efter at have tænkt nøjere over meningen med disse udtalelser kunne jeg ikke ganske tilfredsstilles af de mange

argumenter som fremføres fra forskellig side vedrørende den menneskelige naturs fortrin: at mennesket er en formidler mellem de skabte væsener, en fortrolig ven med de højere, en hersker over de lavere væsener, en naturens fortolker i kraft af sine sansers skarphed, sin fornufts udforskning og sin indsigts lys, et interval mellem den ubevægelige evighed og den flygtige tid og (som perserne siger) verdens bånd, ja dens bryllups-sang, kun lidet ringere end englene, ifølge Davids vidnesbyrd. Det er rigtig nok væsentlige grunde, men berører ikke det afgørende spørgsmål, nemlig hvorfor mennesket med rette kan gøre krav på vor højeste beundring. Hvorfor beundrer vi da ikke i endnu højere grad englene selv og himlens salige kor? (...)

Hør nu, kære fædre, hvorledes det forholder sig. Gør mig den tjeneste at lytte med velvillige øren og med den elskværdighed I plejer at vise.

Gud Fader, den højeste bygmester, havde allerede efter sin skjulte visdoms love opført dette verdens hus som vi nu ser, guddommens allerhelligste tempel. Regionen over himlen havde han smykket med intelligensvæsener, de æteriske sfærer (: overjordiske) havde han oplivet med evige sjæle, de materielle og urene dele af den lavere verden havde han fyldt med en vrimmel af alle slags levende væsener. Men da han havde fuldført sit værk, ønskede skaberen at der måtte være nogen til at gennemtænke et så stort værks fornuft, elske dets skønhed og beundre dets storhed. Derfor besluttede han til sidst, skønt alt allerede var fuldendt, sådan som Moses og Timaios (: græsk historiker ca. -356-260) bevidner, at skabe mennesket. Men nu var der mellem hans arketyper (: urformer/ori-

Pico della Mirandola. Medalje fra o. 1495

ginaler) ingen til at danne det nye afkom efter, ej heller i hans skatkamre noget han kunne give sin nye søn i arv, ej heller i verden nogen tilskuerplads hvor denne betragter af verden kunne sidde. Alt var allerede fyldt, alt var fordelt på de højeste, de mellemste og de laveste trin.

Men det ville ikke have sømmet sig for den faderlige almagt at svigte ved denne sidste skabning, som havde han allerede opbrugt sin kraft; for hans visdom at være vægelsindet af rådvildhed i en så nødvendig sag; for hans milde kærlighed at den som skulle lovprise den guddommelige gavmildhed hos andre skabninger skulle se sig nødsaget til at dadle den hos sig selv. Derfor bestemmer den bedste af alle kunstnere til sidst at det væsen som han ikke kunne give noget specielt, skulle have del i alt hvad han havde tildelt hver enkelt af de øvrige skabninger. Derfor godtog han mennesket som

et værk af ubestemt natur, satte det midt i verden og talte således: „Vi har hverken givet dig en bestemt plads, en speciel skikkelse eller en særlig funktion, Adam, for at du efter dit eget ønske og din egen beslutning kan opnå og besidde den plads, den skikkelse og den funktion du selv måtte ønske. De øvrige skabningers natur begrænses og defineres af love der er foreskrevet af os. Du holdes ikke tilbage af nogen uovervindelige skranke, men skal selv bestemme din natur i overensstemmelse med din egen frie vilje i hvis varetægt jeg har overgivet dig. Jeg har sat dig midt i verden for at du derfra lettere kan se hvad der findes i verden omkring dig. Vi har hverken skabt dig som et himmelsk eller et jordisk, hverken som et dødeligt eller et udødeligt væsen for at du som din egen skulptør og kunstner med frihed og ære kan skabe dig den form du sætter højest. Det skal stå i din magt at udarte til lavere former der er dyriske; det skal stå i din magt efter din egen viljes beslutning at hæve dig til højere former som er guddommelige.“

Kilde 4: Filippo Lippi, Madonna med barnet og to engle, ca. 1465

Kilde 5: Michael Nordberg: *Renæssancens virkelighed. 1400-tallets Italien – myter og realitet*, 1993

ikke mindst i kraft af de nye elektroniske medier. (...)

**39. Michael Nordberg:
Renæssancens virkelighed.
1400-tallets Italien – myter og
realitet (1993)**

Jeg har et par gange i det foregående berørt „renæssancens“ berømte „individualisme“ og skal i denne forbindelse behandle den mere udførligt og sammenfattende. Hvad er da individualisme? Almindeligvis mener man vel hermed at individet er vigtigere og mere betydningsfuldt end gruppen, om denne nu udgøres af familien eller en eller anden form for korporation, at individet i kraft af sine evner kan og bør gøre sig gældende uden hjælp og støtte fra en sådan gruppe. At man fra Burckhardt og frem har ment at kunne se en sådan individualisme blomstre i 1400-tallets Italien må skyldes, at man har projiceret 1800-tals liberalismens dyrkelse af individet samt dens overbevisning om at enhver er „sin egen lykkes smed“ bagud, til en drømt idealtid.“ (...)

Dogmet om „middelaldermenneskets“ totale ubevidsthed om sin individualitet og absolutte afhængighed af og sammenmeltning med korporationen (hvormed man som oftest mener lavet) eller familien er gentaget utallige gange, selv om det er mere end tvivlsomt. Eksempelvis var lavsvæsenet meget ufuldstændigt udviklet nord for Alperne før 1400-tallet. Som en virkningsfuld kontrast har man stillet „renæssancemennesket“: individualist, selvbevidst, frigjort, uafhængigt af gamle bånd som familie og korporationer. (...)

Lad os forlade disse højtravende fantasifostre og i stedet se på hvilke holdninger man møder i tidens litteratur og hvordan de faktiske forhold var. (...)

Ingen mand (for selvfølgelig er det alene mænd der er tale om) i 1400-tallets Italien kunne blot som individ, hvor dygtig han end var, opnå status og politisk indflydelse. Status fik den enkelte i Firenze, Siena eller Venezia alene som medlem af en familie, eller snarere slægt, med aner og anseelse.

Den ydre så at sige institutionaliserede forudsætning for at opnå politisk magt og social indflydelse var, at man i Firenze indgik som medlem i et af *arti maggiori*, de højere „lav“, og i Venezia at man var født ind i den arvelige patricier-adelsklasse. I fyrstestaterne, som Milano, Ferrara, Urbino, levede adelen stadig yderst livskraftigt og standsforskellene blev strengt opretholdt.

Det var familien, slægten, *la casa* (: hjemmet), familiesammenholdet, solidariteten mellem alle dens medlemmer som gav social position, tryghed og sikkerhed i en urolig tid og usikre omgivelser. Dette vender tilbage som et bestandigt tema i Leon Battista Albertis lange dialog *I libri della famiglia* (: familiens bøger). Hos Giovanni Rucellai fremtræder denne værdinorm også tydeligt i det afsnit hvor han for sine sønner diskuterer hvor man skal finde tro og pålidelige *fattori* (: ledere), medarbejdere og agenter til deres vidtforgrene bank- og handelsvirksomhed.

Med en strøm af ord argumenterer han for at sønnerne skal udvælge dem inden for familien, blandt *i vostri* (: jeres egne), for fremmede kan man aldrig stole på. Selv hvis en af ens egne skulle bedrage én er det i alt fald bedre end hvis det var en fremmed, for pengene bliver i hvert fald i familien.